

SOCIALNOVARSTVENI ZAVOD HRASTOVEC JE PRAZNOVAL SEDEMDSESET LET DELOVANJA

Hrastovec (Gutenhag): foto (gradovislovenije.si)

V prvih letih po drugi svetovni vojni, ko je začel delovati Socialnovarstveni zavod Hrastovec (v nadaljevanju SVZ Hrastovec) je bilo predvsem pomembno, da so stanovalci oziroma takratni oskrbovanci bili varovani, nadzorovani, siti, na suhem in toplem, brez velikega strokovnega dela. Ta miselnost je obveljala kar precej časa in šele leta 1965 je začela delovati prva medicinska sestra. To so bili začetki zdravstvene nege (Akcijski načrt uresničevanja nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005 Zavoda Hrastovec-Trate, 2003).

Danes si je njeno pionirsko delo težko predstavljati, kako je mogla ob maloštevilnem kadru oskrbeti toliko stanovalcev. V prenatrpanih spalnicah in dnevnik sobah je ob kurjavi na drva bivalo veliko preveč ljudi (tudi po 80 in več na enem oddelku). Šele leta 1968 sta se ji pridružili dve srednji medicinski sestri in en višji zdravstveni tehnik. Zdravniki so bili zunanji sodelavci zavoda, zato je služba zdravstvene nege v osemdesetih in devetdesetih letih pomenila temelj strokovnega dela. (Šilec, Breznik, 2007).

Na enotah je bilo poskrbljeno za vzdušje in okolje, ki je omogočalo vsaj nekaterim stanovalcem postopno resocializacijo. Delo je potekalo po zastavljenem programu s uporabo metod, ki narekuje pretežno medicinski model obravnave.

ZGODOVINA GRADU HRASTOVEC

Grad Hrastovec (Gutenhag) stoji na gričku nad Pesniško dolino v Hrastovcu, pri Lenartu v Slovenskih goricah. Sezidan je bil konec 13. ali v začetku 14. stoletja. Grad Hrastovec je menjal kar nekaj lastnikov. Nazadnje je bil v lasti grofov Herbersteinovih v začetku minulega stoletja (1909), ki so ga izgubili po drugi svetovni vojni. Po prvi svetovni vojni je bil v gradu sanatorij ruskega Rdečega križa in šola ruskih emigrantov, od leta 1948 pa je v njem socialnozdravstveni zavod. V gradu je ohranjena razkošno štukirana in lepo poslikana baročna kapela sv. Križa iz leta 1668, prav tako pa so ohranjene poslikave in štukature v grajskih sobanah, predvsem v slavnostni baročni dvorani.

Baročna kapela
(foto: wikiwand.com)

Baročno stopnišče
(foto: blogspod.com)

USTANOVITEV ZAVODA SVZ HRASTOVEC

SVZ Hrastovec je bil ustanovljen leta 1948 pod imenom Dom za duševno defektne in mladino in je bil opredeljen kot socialnozdravstveni zavod. V skladu s takratno družbeno klimo, v slovenskem prostoru podprto z razvojem psihiatrične stroke pod vodstvom prof. dr. Leva Miličinskega, ki ni bila značilna samo pri nas, ampak v večini evropskih držav, je tedanje ministrstvo za socialno skrbstvo leta 1947 poiskalo primerno lokacijo za nastanitev »duševno defektnih« oseb prav v osrčju Slovenskih goric v današnjem gradu Hrastovec. Takratno ministrstvo je nekaj sredstev vložilo tudi v manjšo obnovo gradu, predvsem v smislu prilagoditve za potrebe novega doma. Prvi stanovalci, vključno z maloštevilnim strokovnim osebjem, so bili prepeljani in nameščeni iz Zavetišča sv. Jožefa v Ljubljani (Akcijski načrt uresničevanja nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005 Zavoda Hrastovec-Trate, 2003).

Leta 1955 je v SVZ Hrastovec živeló že 330 stanovalcev. Tega leta je bila odprta nova enota v oddaljenem gradu Cmurek, znana pod imenom Trate. Število stanovalcev obeh enot se je v tem letu povzpelo na 437, kar nedvomno kaže na pragmatičnost in ozkost takratne doktrine skrbi za tovrstno populacijo. Trinajst let kasneje (1968), je bilo v obeh enotah že 706 stanovalcev, medtem ko je število zaposlenega osebja ostalo pri 160 delavcih.

PRVI KORAKI SPREMEMB V SVZ HRASTOVEC

Za prelomnico v delovanju SVZ Hrastovec lahko šteujemo leto 1987, ko je bil organiziran v zavodu prvi mednarodni tabor, ki je imel za cilj vpeljati v zavodsko življenje stanovalcev niz različnih kreativnih delavnic ter kulturno življenje. Leta 1988 se je zbrana skupina mladih strokovnjakov formirana pod imenom Odbor za družbeno zaščito norosti, ki ga danes poznamo pod imenom Altra – Odbor za novosti v duševnem zdravju. V letu 1992 v sodelovanju s strokovnim vodstvom zavoda je preselil v Ljubljano prve štiri stanovalce SVZ Hrastovec v prvo tovrstno stanovanjsko skupino v Sloveniji.

SVZ Hrastovec je bil dne 17. maja 1993 preoblikovan s Sklepom vlade republike Slovenije v javni socialnovarstveni zavod za opravljanje dejavnosti socialnega varstva.

SVZ HRASTOVEC DANES

SVZ Hrastovec je danes največji posebni socialnovarstveni zavod v slovenskem prostoru. V zavodu biva 645 stanovalcev. Za stanovalce skrbi okrog 450 zaposlenih. Zavod se je spreminjal skozi čas z različnimi inovativnimi pristopi in sodobnimi metodami dela. Proti koncu osemdesetih je zavod pri svojem delu s stanovalci začel uvajati pomembne socio-terapevtske pristope. Takrat je zavod tudi postal znan po raznih mladinskih taborih in oblikah prostovoljstva

ter prvih razmišljanjih o deinstitutionalizaciji. Leta 2000 je bila ustanovljena prva dislocirana bivalna enota v Mariboru (Raduha A., et al., 2018).

Prelomnica v delovanju SVZ Hrastovec je bilo v letu 2001, ko je zavod delno spremenil svojo zunanjo, še bolj pa svojo notranjo podobo, predvsem v miselnosti zaposlenih, deloma na osnovi spoznanja, da so spremembe nujne, v duhu časa, deloma pa tudi ob nujnem odpiranju zavoda navzven, kar je že samo po sebi prineslo nekatera novejša gledanja. Na nekaterih področjih dejavnosti so bile spremembe zelo hitre, drugod pa so potekale počasneje. Razlogi za nujno preoblikovanje zavoda so bili etični, strokovni in tudi ekonomski (Akcijski načrt uresničevanja nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005 Zavoda Hrastovec-Trate, 2003).

Strokovni razlogi za preoblikovanje so predvsem ogrožajoče stigmatiziranje s strani zavoda, vidna apatičnost večine stanovalcev, njihovo opazno razosebljanje, izolacija od okolja in socialnih mrež in s tem izguba večine želja za prihodnost. V ekonomskem smislu pa zavodsko varstvo pomeni relativno drago obliko bivanja. Ob postopnem zmanjševanju števila stanovalcev v gradovih na obeh lokacijah zavoda (grad Trate je bil izpraznjen v septembru leta 2004) in izgradnjo bolj humanih enot za bivanje, je bilo preskrbljeno za vzpostavitev pogojev za čim bolj neodvisno bivanje stanovalcev SVZ Hrastovec. Ob uvajanju tega je potrebno upoštevati, da osebe s posebnimi potrebami potrebujejo tudi posebne storitve in pomoč v različnem obsegu (Akcijski načrt uresničevanja nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005 Zavoda Hrastovec-Trate, 2003). Za namen izvajanja dejavnosti je v skladu s Statutom Socialno varstvenega zavoda Hrastovec delo v zavodu organizirano tako, da je sedež zavoda v Hrastovcu v Slovenskih goricah. Zavod izvaja svojo dejavnost še v dislociranih bivalnih enotah, ki se nahajajo v Mariboru, Apačah, Zgornji Ščavnici, Rožengruntu, Trnovski vasi, Gornji Radgoni, Radencih, Voličini, Zrkovcih, Vrholah in Hodošu, ter v stanovanjih (neodvisnih, zaščitenih, varovanih, lastniških stanovanjih), nadomestnih družinah, razbremenilnih družinah, negovalnem in varovanem domu, dnevnem centru ter drugih oblikah življenja in bivanja.

Dinamika življenja in dela v zavodu – v smislu organizacije osnovnih življenjskih aktivnosti, strokovne podpore, zahtev zakonodaje, odgovornosti do svojcev in sodelovanja z drugimi institucijami – zahteva zelo razvejano mrežo različnih dejavnosti, ki se morajo odzvati hitro in biti na razpolago 24 ur na dan (SVZ Hrastovec, 2018).

Center starejših na Hodošu je bil zasnovan, kot inovativen, pilotski projekt sistematične oskrbe, varstva in organizacije kvalitetnega preživljanja tretjega življenjskega obdobja za starejše osebe s posebnimi potrebami, pod okriljem Socialno varstvenega zavoda Hrastovec (Lukač, J. et al., 2011).

SEDEMDEST LET DELOVANJA SVZ HRATOVEC

V torek 23. 10. 2018 je SVZ Hrastovec praznoval sedemdeset let od ustanovitve zavoda. Osrednja slovesnost ob jubileju z naslovom "Različnost nas bogati" je potekala v Viteški dvorani gradu Hrastovec. Zbrane so pozdravili direktorica SVZ Hrastovec mag. Andreja Raduha, ki je poudarila, da si v zavodu prizadevajo stanovalcem ustvarjati prijetno, toplo in domače okolje, hkrati pa jih spodbujati, da po svojih zmožnostih izkoristijo življenjske priložnosti. Predsednik sveta SVZ Hrastovec Mihael Cigler, se je v nagovoru zahvalil predsedniku Pahorju za dolgoletno podporo, saj je bil prav on pobudnik sprememb zakonodaje na področju duševnega zdravja. S tem je Slovenija ohranila status države, ki spoštuje tudi človekove pravice tistih, ki živijo ali so nastanjeni v zavodih, kot je SVZ Hrastovec. Slavnostni govornik na prireditvi je bil predsednik Republike Slovenije Borut Pahor, ki se je spomnil vtisov s svojega prvega obiska v Hrastovcu, leta 1974. Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor je ob koncu prireditve skupaj z direktorico SVZ Hrastovec mag. Andrejo Raduha in predstavnico stanovalcev Stanko Ačko na grajskem dvorišču posadil drevo upanja (SVZ Hrastovec, 2018).

V kulturnem programu so nastopile še članice pevskega zbora La Vita, Društva medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Maribor, solist Jaki Jurgec in maestro Simon Robinson iz opere SNG Maribor ter igralec SNG Maribor Bojan Marošević, ki je prireditev tudi povezoval (SVZ Hrastovec, 2018). Na osrednji slovesnosti so podelili tudi priznanja, ki so jih prejeli: Društvo medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Maribor za sodelovanje na strokovnem področju in področju izobraževanja zaposlenih v zdravstveni negi, Janez Ferencek, župnik v Apačah za pomoč in podporo pri vključevanju stanovalcev v lokalno skupnost, OŠ Voličina za aktivno sodelovanje in podporo pri zmanjševanju stigmatizacije stanovalcev v širšem socialnem okolju, OŠ Sveta Ana za podporo stanovalcem v DBE Ščavnica, Angelca Fras za prostovoljno delo, Knjižnica Lenart za izvajanje aktivnosti v dislociranih bivalnih enotah in v zavodu ter za podporo pri organizaciji razstav v knjižnici, Občina Lenart in Občina Hodoš za

podporo in medsebojno sodelovanje in Pouwel van de Siepkamp, iz Nizozemske, za dolgoletno sodelovanje pri uvajanju metode nežnega učenja (SVZ Hrastovec, 2018).

Zapísala: Irena Hödl, mag. zdr. - soc. manag.

Uporabljena literatura:

Akcijski načrt uresničevanja nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005 Zavoda Hrastovec-Trate. Zavod Hrastovec-Trate, 2003.

Lukač, J. et al., 2011. Center starejših Hodoš: Projekt Socialno varstvenega zavoda Hrastovec.

Različnost nas bogati: ob sedemdesetletnici delovanja Socialno varstvenega zavoda Hrastovec: 1948-2018. In: Raduha A., & et al., eds. Hrastovec v Slovenskih gorica, 2018.

Socialno varstveni zavod Hrastovec, 2018. Osrednja slovesnost ob 70-letnici SVZ Hrastovec. [Online] Available at: <https://www.hrastovec.org/index.php/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnost/237-osrednja-slovesnost-ob-70-letnici-socialno-varstvenega-zavoda-hrastovec> [Accessed 28. 11. 2018].

Socialno varstveni zavod Hrastovec, 2017. Poročilo o delu 2017. Hrastovec v Slovenskih gorica.

Šilec M., Breznik I., 2007. Zavod Hrastovec-Trate, Zdravstvena nega nekoč in danes. In: Pirš K., Železnik D., Koban B. eds. 60 let v besedah, slikah, spominih in pogledih v prihodnost: jubilejni zbornik Društva medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov (1947 – 2007) Maribor: Društvo medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Maribor: 143-138.

